

10/

Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu

P/

Francesco Petrarca: „Piš, jen piš,“ mnohokrát mi Amor říkal

(orig. *Piú volte Amor m'avea già detto: Scrivi*)

(*1304-†1374)

[Narodil se v toskánském Arezzu, ale brzy se celá rodina přestěhovala do provenzálského Carpentrasu, do blízkosti papežského dvora v Avinonu, kde jeho otec působil jako notář a úředník. Na otcovo přání musel Francesco studovat právo, ačkoli jeho zájmem byla od počátku literatura, což jeho otec neschvaloval a dokonce prý jednou synovi spálil knihy antických básníků a Cicerona. Zlomovým okamžikem pro Petrarcovu milostnou poezii bylo setkání s mladičkou dívkou Laurou, 6. dubna 1327 v (dnes již neexistujícím) kostele svaté Kláry v Avinonu, do které se zamiluje, ale nejspíše se s ní nikdy blíže nepozná. Petrarca vstupuje jako sekretář do služeb členů rodu Colonnů, navštíví Řím, dvě různé ženy mu postupně porodí dvě děti a v roce 1341 je jako slavný autor a básník – především latinských spisů – korunován na římském Kapitolu vavřínovým věncem. Vedle svých latinských děl po celý život doplňuje a opravuje soubor písní a sonetů v italštině (nazývá ho *rerum vulgarium fragmenta*) věnovaný především své idealizované lásce k Laure. Pravděpodobně v závěru života souboru dává podobu jakéhosi básnického deníku své lásky a tento soubor se posléze pod označením *Canzoniere* (Zpěvník) stane vzorem milostné poezie v celé Evropě 15. a 16. století.]

Text převzat z: *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, 2007, s. 35. Originál z Francesco Petrarca, *Canzoniere*, vyd. Gianfranco Contini, Turín, Einaudi, 1992 (1964).

Formální charakteristika:

Sonet jednáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba cde edc.

„Piš, jen piš,“ mnohokrát mi Amor říkal,
„vykresli bolest zlatým písmem psanou
jako ti, již mou mocí bledí stanou,
jak bych je hned k žití, hned k smrti smýkal.

*Piú volte Amor m'avea già detto: Scrivi,
scrivi quel che vedesti in lettere d'oro,
sí come i miei seguaci discoloro,
e'n un momento gli fo morti et vivi.*

Před časem ty sám jsi si na to zvykal,
žes jedním z těch tam, kterým slzy kanou,
pak jiná práce držela mě stranou
a tys prchnul, však čas je, abys pykal.

*Un tempo fu che'n te stesso'l sentivi,
volgare exemplo a l'amoroso choro;
poi di man mi ti tolse altro lavoro;
ma già ti raggiuns'io mentre fuggivi.*

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Ty krásné oči, v nichž mě často zříš,
a v kterých září jas mocného ducha,
vrátily mi luk a ničivé střely,

marně se mi bráníš, vzpurný a bdělý,
tvá tvář už nikdy nezůstane suchá,
já slzami se živím, jak už víš.“

*E se' begli occhi, ond'io me ti mostrai
et là dove era il mio dolce ridotto
quando ti ruppi al cor tanta durezza,*

*mi rendon l'arco ch'ogni cosa spezza,
forse non avrai sempre il viso asciutto:
ch'i' mi pasco di lagrime, et tu lo sai.*

Pietro Bembo: Abych o ní psal, poradils mi, běda!

(orig. Ch'io scriva di costei, ben m'hai tu detto)

(*1470-†1547)

[Narodil se v Benátkách a díky studiu se stal uznávaným humanistou. Pro benátského nakladatele Alda Manuzia v roce 1501 připravil vydání Petrarkova Canzoniere v malém formátu do kapsy a tato edice se stala bestsellerem lyrické poezie 16. století. O rok později tamtéž vydává Dantovu Commedii. V roce 1513 se stává epistolografem a abreviátorem (stylistou dopisů a sekretářem) právě zvoleného papeže z rodu Medičejských, Lva X. Roku 1525 vydává traktát o hledání společného literárního jazyka Itálie Prose della volgar lingua, který zpečetil výsadní literární postavení z kultivované toskáňštiny. O pět let později vydává své lyrické básně a je považován za vzor celou další generaci italských básníků. Umírá jako kardinál „papabile“, tj. jako možný kandidát při papežské volbě.]

Text převzat z: *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, 2007, s. 36. Originál z Pietro Bembo, *Gli Asolani e le rime*, vyd. Carlo Dionisiotti-Casalone, Turín, UTET, s.d.

Formální charakteristika:

Sonet jednáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba cde dce.

„Abych o ní psal, poradils mi, běda!
a zval mě, Amore, k marnému dílu,
nedoufám, že najdu ke vzletu sílu,
když bytost nebeská spáti mi nedá.“

*Ch'io scriva di costei, ben m'hai tu detto
più volte, Amor; ma ciò, lasso, che vale?
Non ho nè spero aver da salir ale,
terreno incarco a sì celeste obietto.*

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

„Pryč odhod' strach, neb dokonalost hledá
to, co nemá ji; a v ponurém stylu
líbezná téma zlatou načne žílu,
jež k oblačným výškám myšlenky zvedá.“

*Ella ti scorgerà, ch'ogni imperfetto
desta a virtute, e di stil fosco e frale
potrà per grazia far chiaro immortale,
dandogli forma da sì bel soggetto.*

„Taková čest mi vůbec nepřísluší,
radši bych, abys pryč odvrátil zrak,
kež střely tvé na mě už neútočí.

*Forse non degna me di tanto onore.
Anzi nessun; pur se ti fidi in noi,
esser pò, ch'archo in van sempre non scocchi.*

Však, Pane, čím začít, co říci pak?
„To, co jsem ti o ní vepsal už v duši
a co řeknou ti její krásné oči.“

*Ma che dirò, Signor, prima? che poi?
Quel, ch'io t'ho già di lei scritto nel core,
e quel, che leggerai ne' suoi begli occhi.*

O/

Francesco Petrarca: Chi vuol veder quantunque pò Natura (*1304-†1374)

Text převzat z: Francesco Petrarca, *Canzoniere*, vyd. Gianfranco Contini, Turín, Einaudi, 1992 (1964), s. 312. Překlad převzat z *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, 2007, s. 47.

Formální charakteristika:

Sonet jednáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba cde cde.

Chi vuol veder quantunque pò Natura
e'l Ciel tra noi, venga a mirar costei
ch'è sola un sol, non pur a li occhi mei,
ma al mondo cieco, che vertú non cura;

*Kdo vidět chce, jak se své vlády zhostí
Příroda s Nebem, at' upře zrak na ni,
která se sluncem snese přirovnání,
jak vědí i ti, kteří nechtí ctnosti.*

et venga tosto, perché Morte fura
prima i migliori, et lascia star i rei:
questa aspettata al regno delli dèi
cosa bella mortal passa, et non dura.

*At' spěchá však, neboť Smrt láme kosti
těm nejlepším a těm mizerným straní.
Ve světě, jenž je Smrti vyčkávání,
smrtelná krása žel netrvá dosti.*

Vedrà, s'arriva a tempo, ogni vertute,
ogni bellezza, ogni real costume,
giunti in un corpo con mirabil tempore:

*On sám pak uvidí, bude-li spěchat,
vznešenost její a též ctnost a krásu,
jak se jí v těle s harmonií pojí.*

allor dirà che mie rime son mute,
l'ingegno offeso dal soverchio lume;
ma se piú tarda, avrà da pianger sempre.

*Řekne pak, že mám marných veršů nechat,
neb důvtip zkrátka mi velebnost jasů.
Přijde-li pozdě, pak at' v žal se strojí.*

Ludovico Dolce: Chi vuol veder raccolto in un soggetto

(*1508 či 1510-†1568)

[Narodil se v Benátkách, svá studia humanitatis absolvoval v Padově a živil se jako preceptor a literát. Psal komentáře, kritiky, komedie, epiku, překládal z latiny a ze španělštiny. Žil intenzivním literárním životem a stýkal se mimo jiné s básníky jako byli Pietro Bembo či Pietro Aretino.]

Text převzat z: *Rime diuerse di molti eccellentiss. auttori nuouamente raccolte. Libro primo*, In Vinetia, appresso Gabriel Giolito di Ferrarii, 1545, s. 310. Překlad převzat z *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, 2007, s. 55.

Formální charakteristika:

Sonet jednáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba cde dec.

Chi vuol veder raccolto in un soggetto
quando si vede in questa, o in altra etate:
quanta il mondo ha vertu, quanta beltate;
miri de la mia Lidia il vago aspetto.

*Kdo vidět chtěl by na jediném místě
všechno, co na tomto, na onom světě
krásné je, a všechno, co ctností kvete,
pohlédni Lidii do tváře čisté.*

Sapra, come in gentil candido petto
faccia albergo pietà con honestate;
come un cor odi et sprezzi libertate
per cagion alta d'immortale effetto.

*Pochopí, že jí v hloubi uvnitř jistě
poctivost dlí a každý klam jí hněte,
uvidí též, že v každé její větě
věčnost má svoje stále útočiště.*

Sapra, si come Amor l'anime fura,
come l'ancide et le risana, et come
dolce è morir et viver in tal modo.

*Pozná, že Amor od Stvoření dosud
zabíjí duše a pak jim vrací zdraví
a že z lásky se život stává stálým.*

Alhor dira: benedette le some,
che premon quel fedele: ond'io ne lodo
le sue bellezze, et l'alta mia ventura.

*Tak řekne: jen ten žije život pravý,
kdo pro lásku trpí, a proto chválím
jak její krásu, tak svůj šťastný osud.*

Olivier de Magny: Qui vouldra voir ensemble apertement

(*1529?-†1561?)

[Narodil se v měšťanské rodině v Cahors. Později odešel do Paříže, kde se seznámil s Huguesem Salelem, básníkem na dvoře Františka I., a stal se jeho sekretářem. Po smrti svého ochránce vstupuje do služeb velvyslance v Římě, kam odjíždí v roce 1555. Cestou poznává v Lyonu básničku Louisu Labé, do níž se zamiluje. V Římě se pak setkává s Joachinem du Bellay a společně přijdou na myšlenku popsat své římské zážitky v podobě básnické sbírky. Magny svou vydává po návratu do Francie v roce 1557 pod názvem *Souspirs a Du Bellay* roku 1558 s titulem *Les Antiquités de Rome*. V roce 1559 získává velmi ceněné místo králova sekretáře, avšak záhy umírá.]

Text převzat z: Olivier de Magny, *Les cent deux sonnets des Amours de 1553*, vydal Marc S. Whitney, Ženeva, Droz, 1970. Překlad převzat z *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, 2007, s. 56.

Formální charakteristika:

Sonet jednáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba ccd ede.

Qui vouldra voir ensemble apertement
ce qui fut onc de grace et gentillesse,
et de beauté, s'en vienne à ma maistresse
la contempler, mais vienne promptement.

*Kdo vidět chce, jak spolu shromážděna
je všechna krása a lesk naší doby,
ať na mou milou a to, co ji zdobí,
přijde pohledět, padnout na kolena.*

Voye l'or fin qui si parfaitement,
orne son chef, puis le front que m'adresse,
puis ceste bouche, où la plus grand' richesse
de l'Orient est close exactement.

*Pozná, že ryzím zlatem ozdobena
je její tvář i čelo bez vši zloby,
uvidí ústa, v nichž – bez obdoby
drabokamů šňůra je uzavřena.*

Ces yeux après, les fleches, retz, et flammes,
dequoy Amour blesse, prend et enflamme
les coeurs, hélas, les dolens bien-hereux.

*Její oči šíp jsou a sít' a žár,
jimiž Amor tak sladce šíří zmar
mezi milenci šťastně trpícími.*

Mais si pitié parmy ces saintes graces
il rencontroit, ò sort aventureux!
Un plus grand heur je croy que n'embrasses.

*Mohl by věřit, že poznal blaho,
však jestli soucit najde mezi nimi,
víc štěstí v životě už nepotká ho.*

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Pierre de Ronsard: Mignonne, allons voir si la rose

(*1524-†1585)

[Narodil se v oblasti středního toku Loiry, na zámku Possonnière v kraji Vendômois do šlechtické rodiny. Záhy byl poslán ke královskému dvoru, aby se stal pážetem a posléze vojákem a diplomatem. Jako doprovod například v roce 1537 následuje Madeleine de France za jejím manželem skotským králem Jakubem Stuartem. Královna však brzy umírá a Pierre se vrací do Francie. Poté provází diplomata a humanistu Lazara de Baij na cestě do Německa. V roce 1542 však prodělává vážnou nemoc, v jejímž důsledku ohluchne a je nucen vzdát se všech dvorských ambicí. Rozhodne se tedy plně věnovat poezii. Lazar de Baij jej přijímá do svých služeb jako společníka pro svého nemanželského syna Jeana-Antoina, s nímž Ronsard navštěvuje na collège de Coqueret (obdoba dnešního humanitního gymnázia) lekce humanisty Dorata. Seznamuje se zde s Joachinem Du Bellayem a s dalšími, s nimiž posléze vytvoří básnickou skupinu zprvu nazývanou Brigáda a později známou pod jménem Plejáda. Ronsard píše poezii jak v duchu antické tradice (např. hymny či ódy), tak také sonety a písně. Po smrti Melina de Saint-Gelais (†1558) a Du Bellaye (†1560) se stává nejobdivovanějším básníkem u francouzského dvora a s příchodem nezletilého Karla IX. na trůn v roce 1561 také jeho dvorním básníkem. Když v roce 1574 Karel IX. umírá, jeho bratr a nový král Jindřich III. již svého osobního básníka má, je jím Philippe Desportes, a Ronsard tedy odchází do ústraní na své církevní statky, kde skládá básně své poslední sbírky.]

Text převzat z: Pierre Ronsard, *Les Amours*, vydal H. a C. Weber, Paříž, Classiques Garnier, 1998 (1963). Překlad převzat z *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, 2007, s. 95.

Formální charakteristika:

Skladba v desetislabičných verších, která má napodobovat starořeckou ódu. Pod vlivem Du Bellayova Defense et illustration Ronsard tento žánr uvádí do francouzské literatury. Rýmové schéma slok aabccb.

Mignonne, allons voir si la rose
Qui ce matin avoit desclose
Sa robe de pourpre au Soleil,
A point perdu ceste vesprée
Les plis de sa robe pourprée,
Et son teint au vostre pareil.

Na růži pohledme, má milá,
jež dnešní ráno nastavila
slunci své purpurové šaty,
zda přišla do večerní doby
o lístky z nachové své róby,
o jas, jenž, jak vás, zdál se zlatý.

Las ! voyez comme en peu d'espace,
Mignonne, elle a dessus la place
Las ! las ses beautez laissé cheoir !

Ach běda! Vidíte jak záhy,
drabá, a zcela bez výstrahy,
květ její úplně zas mine.

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Ô vrayment marastre Nature,
Puis qu'une telle fleur ne dure
Que du matin jusques au soir !

Donc, si vous me croyez, mignonne,
Tandis que vostre âge fleuronne
En sa plus verte nouveauté,
Cueillez, cueillez vostre jeunesse :
Comme à ceste fleur la vieillesse
Fera ternir vostre beauté.

*Přírodo, tak tedy zlá jsi,
když ani květina té krásy
den pouhý netrvá a zhyne!*

*Má milá, věřit-li mně chcete,
zatímco bujně váš věk kvete
svěžestí oslnivé záře,
trhejte plod vašeho mládí,
dokud jej stáří nevybledí,
jako té růži, z vaší tváře.*

Garcilaso de la Vega: En tanto que de rosa y de azucena

(*1502-†1536)

[*Narodil se v Toledu do šlechtické rodiny. Vyrůstal jako páže na dvoře španělského krále a římského císaře Karla V., s nímž se později účastnil i mnoha vojenských tažení. Zemřel ve 34 letech při dobývání bezvýznamné provensálské pevnůstky u Nice. Byl však i literárně činný a patřil k rafinované společnosti královského dvora. Jeho přítel a básník Juan Boscán publikoval posmrtně jeho básně v rámci vydání svých vlastních skladeb. Ovšem později Garcilasovo dílo zcela zastínilo básně jeho přítele a bylo opakovaně vydáváno již samostatně a s učenými komentáři podobně jako klasičtí antičtí autoři. Garcilaso se tak ve Španělsku stal již nedlouho po smrti básnickou autoritou.*]

Text převzat z: Juan Boscán, Garcilaso de la Vega, *Obras completas*, vydal Carlos Clavería Laguarda, Madrid, Turner, 1995. Překlad převzat z *Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další*, Praha, Protis, s. 93.

Formální charakteristika:

Sonet jedenáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba cde dce.

En tanto que de rosa y d'azucena
se muestra la color en vuestro gesto,
y que vuestro mirar ardiente, honesto,
con clara luz la tempestad serena;

y en tanto que'l cabello, qu'en la vena
del oro s'escogió, con buelo presto,
por el hermoso cuello blanco, enhiesto,
el viento mueve, esparce y desordena:

coged de vuestra alegre primavera
el dulce fruto antes que el tiempo airado
cubra de nieve la hermosa cumbre.

Marchitará la rosa el viento helado,
todo lo mudará la edad ligera,
por no hacer mudança en su costumbre.

*Lilie s růží dokud propůjčuje
vám barvu, vaše líce zdobí ladné
a pohled, jenž plane v cudnosti chladné,
vám jasným svitem bouře uklidňuje,*

*dokud váš vlas, jenž zlatě probleskuje
na bělostné šiji vznosné a vlnadné,
na ní se vlní a v prstencích spadne,
jako kořist větru, jenž s ním pohazuje,*

*trhejte vašeho šťastného jara
sladký plod, dřív než vám čas rozlícený
výkřiky radosti promění v vzlyky.*

*Uvadne v chladu květ, pozbude ceny
a všechno promění ta s kosou stará,
nebo chuti málo má měnit své zvyky.*

Kritika petrarkismu/

Joachin Du Bellay: A une dame (Contre les pétrarquistes)

(*1522-†1560)

[Narodil se ve šlechtické rodině v Anjou, ale záhy osiřel a byl vychováván bratrem. Roku 1546 odjíždí do Poitiers studovat právo. Později se setkává s Pierrem Ronsardem a oba spolu studují v pařížské collège de Coqueret u humanisty Dorata. Zde se také zrodí jejich předsevzetí obnovit podle italského a antického vzoru francouzskou literaturu. Joachin ve svých 27 letech vydává tiskem nesmlouvaný manifest této nové básnické školy s názvem Deffence et illustration de la langue françoisez (1549). Následujícího roku také vychází jeho první soubor lyrické poezie dle Petrarkova vzoru L'Olive. V roce 1553 doprovází jako tajemník svého bratrance kardinála Jeana du Bellaye při diplomatické cestě k papeži a doufá ve stabilní a výnosnou církevní kariéru. Mise se nezdaří, ale Joachin je uchvácen Itálií a antickými ruinami. S básníkem Olivierem de Magny se rozhodují vyjádřit své dojmy v básnických denících. V případě Joachina jsou výsledkem sbírky Regrets a Les antiquités de Rome (obě 1558). Cítí se však v Římě zapomenut a závidí příteli Ronsardovi, který právě v této době dobývá svými básněmi královský dvůr. Nakonec předčasně umírá v 38 letech.]

Text převzat z: Joachin Du Bellay, *Oeuvres poétiques*, sv. IV, vydal Henri Chamard, Paříž, E. Cornély, 1912.

Formální charakteristika:

(sb. *Divers jeux rustiques*, první vydání 1558)

J'ai oublié l'art de petrarquiser,
Je veulx d'amour franchement deviser,
Sans vous flatter et sans me déguiser :
Ceux qui font tant de plaintes
N'ont pas el quart d'une vrai amitié,
Et n'ont pas tant de peine la moitié,
Comme leurs yeux, pour vous faire pitié,
Jettent de larmes feintes.
Ce n'est que feu de leurs froides chaleurs,
Ce n'est qu'horreur de leurs feintes douleurs,

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Ce n'est encor de leurs soupirs et pleurs
Que vent, pluie et orages,
Et bref, ce n'est, a ouir leurs chansons,
De leurs amours que flammes et glaçons,
Fleches, liens et mille autres façons
De semblables outrages.

De voz beautez, ce n'est que tout fin or,
Perles, cristal, marbre et ivoire encor,
Et tout l'honneur de l'Indique trésor,
Fleurs, lis oillets, et roses :
De vos douceurs, ce n'est que sucre et miel,
De vos rigueurs, n'est qu'aloès et fiel,
De vos esprits, c'est tout ce que le ciel
Tient de graces encloses
(...)

Je ris souvent, voyant pleurer ces fols,
Qui mille fois voudraient mourir pour vous,
Si vous croyez de leur parler si doux
Le parjure artifice ;
Mais, quant a moi, sans feindre ni pleurer,
Touchant ce point je vous puis assurer
Que je veux sain et dispos demeurer,
Pour vous faire service.

De vos beautez je dirai seulement
Que, si mon oeil ne juge folement,
Vostre beauté est jointe également
A vostre bonne grace :
De mon amour, que mon affection
Est arrivée à la perfection
De ce qu'on peut avoir de passion
Pour une belle face.

Si toutefois Petrarque vous plaist mieux,
Je reprendray mon chant melodieux,
Et voleray jusqu'au sejour des dieux
D'une aile mieux guidee ;
Là, dans le sein de leurs divinitez,
Je choisiray cent mille nouveautés
Dont je peindrai vos plus grandes beautez
Sur la plus belle idee.

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Pierre de Ronsard: Depuis le jour que captif je souspire

(*1524-†1585)

Text převzat z: Pierre de Ronsard, *Oeuvres complètes, texte de 1578*, sv. I, vydal Hugues Vaganay, Paříž, Garnière frères, 1923, s. 231-232.

Formální charakteristika:

Sonet jednáctislabičným veršem s rýmovým schématem abba abba ccd eed.

CCXXI

(Amours, 1553 a další vydání)

Depuis le jour que captif je souspire,
L'an s'est en soy retourné par sept fois :
(Sous astre tel je pris l'haim) toutefois
Plus qu'au premier ma fièvre me martire.

Quand je soulois en mon estude lire
Du Florentin les lamentables vois,
Comme incrédule, alors je ne pouvois
En le mocquant, me contenir de rire.

Je ne pensoy, tant novice j'estoy,
Qu'homme eust senti ce que je ne sentoy,
Et par mon fait les autres je jugeoye.

Mais l'Archerot qui de moy se fâcha,
Pour me punir, un tel soing me cacha
Dedans le cœur, qu'onque puis je n'euz joye.

Estienne Jodelle: Ma passion, qui a peur

(*1532-†1573)

[Pochází z pařížského měšťanského prostředí. Nejprve pobývá v Lyonu a později se vrací do Paříže, kde se seznamuje s Jean-Antoinem de Baif, Nicolasem Denisotem a Remy Belleauem. Náleží také ke kroužku podporovaném mecenášem Jeanem Brinonem (*1520-†1555). Vedle poezie se věnuje také obnově francouzského divadla na antických základech. Roku 1553 je před králem hrána jeho humanistická tragédie Cléopâtre captive a humanistická komedie L'Eugène. Obě jsou prvními brami svého druhu ve Francii a Jodelle se stává uznávaným autorem. Ochranou ruku nad ním drží kardinál z rodu Lorraine a také Marketéta, dcera bývalého francouzského krále Františka I. Roku 1558 je mu uloženo zorganizovat jménem města Paříže slavnost na počest krále Jindřicha II., který právě dobyl Calais. Slavnost však končí fiaskem a Jodelle upadá v nemilost. V této době je také patrně odsouzen k smrti. Odchází ode dvora a posléze umírá v chudobě.]

Text převzat z: *Les Amours et autres poésies d'Estienne Jodelle...*, vydal A. Van Bever, Paříž, E. Sansot, 1907, s. 119-123.

Formální charakteristika:

Chanson IV

Ma passion, qui a peur,
qu'on la juge feinte
veut se couvrir dans le coeur,
sans s'ouvrir par plainte.

(...)

Tous les chants des amans sont
pleins d'un mal que point ils n'ont,
pleins de tourments, et de pleurs,
de glaces, et flames :
mais feintes sont leurs douleurs,
ainsi que leurs ames.
Ma passion...

Si ces amans enduroyent
tant de maux, et s'ils pleuroyent

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

vrayment du coeur et de l'oeil,
non par plainte fole,
on leur verrait plus de dueil,
et moins de parole.
Ma passion...

(...)

Mais au rebours leurs propos
sont enflez de tous gros mots,
que l'on voit plustost sortir
pour monstre et bravade,
que non pas vrayment sentir
leur ame malade.

Ma passion...

(...)

Poezie bez Petrarkova vlivu/

François Villon: Grand testament

(*1431/32-1463...)

[Villonovi životopisci považují za prokazatelné jen několik zlomkových zpráv z jeho života. Zároveň naznačují, že není vůbec jisté, zda básně, které se pod jeho jménem vydávají, skutečně napsal tento napůl historický a napůl později legendarizovaný Villon či jejich autor (nebo autoři) záměrně sepsali a podvrhli jako skladby této legendy pařížského polosvěta. Tato legendární postava se narodila v chudých poměrech v Paříži jako François de Montcorbier a po smrti otce byla dána na vychování jistému Vilémovi Villonovi, kanovníkovi v pařížském klášteře sv. Benedikta „obráceného“. Právě jeho jméno bude později Villon užívat. Roku 1443 nebo 1444, kdy je mu tedy 12 či 13 let se náš Villon (ještě jako Montcorbier) zapisuje na artistickou fakultu pařížské univerzity, kde studia trvají obvykle osm až deset let a připravují studenty na vstup na „vyšší“ fakulty univerzity. Roku 1449 se stává osmnáctiletý Villon bakalářem artistické fakulty a po dalších třech letech studia skládá mistrovskou zkoušku a je tak klerikem s právem vstupu např. na teologickou fakultu (studium na ní mohlo trvat dalších 12 až 14 let!). Stojí před rozhodnutím dát se na světskou či církevní dráhu. Univerzitní provoz je však často ochromován spory s králem a Villon se věnuje spíše nevázanému životu. V této době také vlastní rukou způsobí smrt ve rvačce a je jen se štěstím omilostněn. Brzy se však účastní vyloupení pokladnice v Navarské koleji univerzity (podobně jako dnešní koleje místo ubytování studentů a jejich administrativní příslušnosti) a musí uprchnout z Paříže. Míří patrně k již renesančně rafinovanému dvoru provensálského hraběte a krále jeruzalémského a sicilského, Reného z Anjou. Dlouho tam však nevydrží, nejspíš nemá povahu dvorního básníka, což potvrzuje i jeho prokazatelná, ale krátká přítomnost u dvora vévody Karla Orleánského, kde se účastní mimo jiné i básnické soutěže na vévodou zadané téma s tzv. básní protikladů („u pramene jsem a žízňní hynu“). Roku 1462, tj. v jeho 30 či 31 letech, jej však nacházíme v Paříži, kde se opět zaplete do potyčky, jejíž oběť jen náhodou unikne smrti, a je odsouzen k oběšení. Na rozdíl od kumpánů však od pařížského Parlamentu dostává milost a trest je mu změněn na 10 let vyhnanství z Paříže. Píše se rok 1463 a to je poslední zpráva o historickém Villonovi. Jeho dílo (pokud je Villonovým) zůstává jen v rukopisech a teprve roku 1489 připraví Pierre Levet první tištěné vydání Odkazu a Závěti. Toto vydání je do roku 1500 přetištěno nejméně devětkrát a do roku 1533 více než dvacetkrát, což svědčí o tehdejší popularitě Villonových básní. Villon se tedy jako osoba i jako autor mění v legendu. Stává se jako pijaňák a podvodník dokonce postavou jiných literárních děl své doby. Roku 1533 vydá Clément Marot jeho básně znovu a píše k nim předmluvu. Poté však Villonova sláva upadá a je obnovena až v 19. století. Mimo jiné také objevením a atribucí 11 básní napsaných v argotu pařížského (?) podsvětí.] (Shrnuto z Villonova životopisného přehledu od Aleše Pohorského z *François Villon – Šibeničník*, s. 215-267.)

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.

Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Text převzat z: *Oeuvres complètes de François Villon*, podle vydání připraveného Bernardem de La Monnoye vydal Pierre Jannet, Paříž, A. Lemerre, 1873, s. 21. Skladbu uvádíme ve dvou různých českých překladech. Otokara Fischera ve *François Villon, Básně*, Praha, SNKLHU, 1958, s. 15-16, a Jarmily Loukotkové ve *François Villon – Šibeníčník*, uspořádal Aleš Pohorský, Praha, Československý spisovatel, 1987, s. 39.

Formální charakteristika:

I

En l'an trentiesme de mon eage,
Que toutes mes hontes j'eu beues,
Ne du tout fol, ne du tout sage.
Nonobstant maintes peines eues,
Lesquelles j'ay toutes receues
Soubz la main Thibault d'Aussigny.
S'evesque il est, seignant les rues,
Qu'il soit le mien je le regny !

II

Mon seigneur n'est, ne mon evesque ;
Soubz luy ne tiens, s'il n'est en friche ;
Foy ne luy doy, ne hommage avecque ;
Je ne suis son serf ne sa biche.
Peu m'a d'une petite miche
Et de froide eau, tout ung esté.
Large ou estroit, moult me fut chiche.
Tel luy soit Dieu qu'il m'a esté.

III

Et, s'aucun me vouloit reprendre
Et dire que je le mauldys,
Non fais, si bien me sçait comprendre,
Et rien de luy je ne mesdys.
Voycy tout le mal que j'en dys :
S'il m'a esté misericors,
Jésus, le roy de paradis,
Tel luy soit à l'ame et au corps !

(...)

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

(přeložil Otokar Fischer)

I

*V třicátém roce mého žití,
ne zbrklého, ne zmodřelého,
bylo mi hanbu [sic] na dno píti.
Ba, přemnoho jsem zažil zlého,
a kdo je strýjcem toho všeho?
Nikdo než Thibaut d'Auxigny.
Biskupa ctí v něm velebného.
Však já ho ctít? To nikoli!*

II

*Nedal mi ani grešle půl
a nemám, proč bych se mu kořil,
rab jeho nejsem ani mul,
a nijak si mě nevyšňořil.
O vodě, o chlebu mě mořil
celičké léto vězením
a jako skrblik na mně spořil.
Jak se mnou on, tak Pánbůh s ním!*

III

*A jestliže mě lidé haní,
že prý mu zlořečím a lám,
já odpovídám: ne tak, páni,
ne, nezlořečím, přísahám,
naopak, já zaň prosbu mám:
on-li byl ke mně milostiv,
ty, Ježíši, jenž vládneš nám,
buď duši jeho milostiv!
(...)*

(přeložila Jarmila Loukotková)

I

*Na světě jsem teď třicet let,
ne z mudrců, ne ze hňupů,
a co jsem musel vytrpět!
Potupa stihá potupu
a vděčím za to biskupu,
co zve se Tybalt d'Aussigny.
Rukou, co žehná zástupu,
mne proboha at' nešpiní.*

II

*Můj není biskup, není pán,
můj hřbet se před ním nepokloní,
nejsem mu službou zavázán,
a on mě štve, jak laň když honí.
Chlebem a vodou – co mi do ní! –
v létě mě krmil hamižně.
Víc modlitba má nežebroní,
než Bůh by dal mu, co on mně!*

III

*A chce-li někdo namítat,
že Jeho Svatost pomlouvám,
odpovím, že bych strašně rád,
žel však, co tvrdím, není klam.
Zde vše, co proti němu mám:
byl-li on ke mně milostiv,
at' oplácí mu Ježíš sám
touž rajskou slast, co bude živ!
(...)*

François Villon: Ballade des dames du temps jadis

(*1431/32-1463...)

Text převzat z: *Oeuvres complètes de François Villon*, podle vydání připraveného Bernardem de La Monnoye vydal Pierre Jannet, Paříž, A. Lemerre, 1873, s. 34-35. Přeložila Jarmila Loukotková v *François Villon – Šibeníčník*, uspořádal Aleš Pohorský, Praha, Československý spisovatel, 1987, s. 57.

Formální charakteristika:

Dictes-moy où, n'en quel pays,
Est Flora, la belle Romaine ;
Archipiada, ne Thais,
Qui fut sa cousine germaine ;
Echo, parlant quand bruyt on maine
Dessus rivière ou sus estan,
Qui beauté eut trop plus qu'humaine ?
Mais où sont les neiges d'antan !

*Poví mi někdo, v kterém kraji
je Flóra – Řím jí k nobám pad;
kde Archipiadu teď znají,
germánské krásky kam šly spát?
Kdo Echo neslyšel by rád
a její píseň nadzemskou
v lesích, kde pění vodopád?
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!*

Où est la très sage Heloïs,
Pour qui fut chastré et puis moyne
Pierre Esbaillart à Saint-Denys ?
Pour son amour eut cest essoyne.
Semblablement, où est la royne
Qui commanda que Buridan
Fust jetté en ung sac en Seine ?
Mais où sont les neiges d'antan !

*Helois moudrou, kdo teď zná ji?
Z lásky z ní pozbyl mužských vnad
Pierre Abelard – je dávno v ráji -
a do kláštera šel se kát.
Kde je ta, které tolikrát –
co stalo se stou královnou? –
do Seiny milce házel kat?
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!*

La royne Blanche comme ung lys,
Qui chantoit à voix de sereine ;
Berthe au grand pied, Bietris, Allys ;
Harembourges, qui tint le Mayne,
Et Jehanne, la bonne Lorraine,
Qu'Anglois bruslèrent à Rouen ;
Où sont-ilz, Vierge souveraine ?...
Mais où sont les neiges d'antan !

*Kde Blanka jako růže v máji –
tak nepěl ani slavík snad –,
kde Berta, Aliz prodlévají,
kde ta, co v Anjou ztekla brad?
Za Janou z Arku kam se dát,
v prach Angličany spálenou?
Lže, svatá Panno, hledět vzad?
Ach, kdeže loňské sněhy jsou!*

[envoi]
Prince, n'enquerez de sepmaine
Où elles sont, ne de cest an,
Qu'à ce refrain ne vous remaine :
Mais où sont les neiges d'antan !

*[poslání]
Marné by bylo hledat rád,
jenž končí cestu pozemskou.
Jen s refrénem si smíme brát:
ach, kdeže loňské sněhy jsou!*

François Villon: Ballade de Villon et de la grosse Margot

(*1431/32-1463...)

Text převzat z: *Oeuvres complètes de François Villon*, podle vydání připraveného Bernardem de La Monnoye vydal Pierre Jannet, Paříž, A. Lemerre, 1873, s. 83-84. Skladbu uvádíme ve dvou různých českých překladech. Otokara Fischera ve François Villon, *Básně*, Praha, SNKLHU, 1958, s. 68-89, a Jarmily Loukotkové ve *François Villon – Šibeníčník*, uspořádal Aleš Pohorský, Praha, Československý spisovatel, 1987, s. 119-120.

Formální charakteristika:

Balada. V poslední sloce (v poslání) počáteční písmena prvních šesti veršů tvoří Villonovo jméno, což zachovávají i překladatelé.

Se j'ayme et sers la belle de bon haict,
M'en devez-vous tenir à vil ne sot ?
Elle a en soy des biens à fin souhaict.
Pour son amour ceings bouclier et passot.
Quand viennent gens, je cours et happe un pot :
Au vin m'en voys, sans demener grand bruyt.
Je leur tendz eau, fromage, pain et fruit,
S'ils payent bien, je leur dy que bien stat :
« Retournez cy, quand vous serez en ruyt,
En ce bourdel où tenons nostre estat ! »

Mais, tost après, il y a grant deshait,
Quand sans argent s'en vient coucher Margot ;
Veoir ne la puis ; mon cueur à mort la hait.
Sa robe prens, demy-ceinct et surcot :
Si luy prometz qu'ilz tiendront pour l'escot.
Par les costez si se prend, l'Antechrist
Crie, et jure par la mort Jesuchrist,
Que non fera. Lors j'enpongne ung esclat,
Dessus le nez luy en fais ung escript,
En ce bourdel où tenons nostre estat.

Puis paix se fait, et me lasche ung gros pet
Plus enflée qu'ung venimeux scarbot.
Riant, m'assiet le poing sur mon sommet,
Gogo me dit, et me fiert le jambot.
Tous deux yvres, dormons comme ung sabot ;

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

Et, au reveil, quand le ventre luy bruyt,
Monte sur moy, qu'el ne gaste son fruit.
Soubz elle geins ; plus qu'ung aiz me faict plat ;
De paillarder tout elle me destruiet,
En ce bourdel ou tenons nostre estat.

[envoi]

Vente, gresle, gelle, j'ay mon pain cuict !
Je suis paillard, la paillarde me suit.
Lequel vault mieux, chascun bien s'entresuit.
L'ung l'autre vault : c'est à mau chat mau rat.
Ordure amons, ordure nous affuyt.
Nous deffuyons honneur, il nous deffuyt,
En ce bourdel ou tenons nostre estat.

(přeložil Otokar Fischer)

*Své dámě sloužím-li a mám ji rád,
zda sprostým tulpasem se proto zvu?
Dovede moc a opětovně dát,
a z lásky k ní já sahám po kordu.
Jak přijdou hosté, džbáněk popadnu
a pro víno jdu, aniž ztropím hřmot;
sýr, chléb a ovoce je další chod.
Dím: „Díky,“ když účet tučně vyrovnán,
„jak vás to chytne, buď vám to zas vhod
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan!“*

*Když nemá vindry a chce se mnou spát,
„No, to by mi tak brálo,“ na ni řvu,
vidět ji nechci, zabil bych ji snad,
pásek a spodničku i šat s ní rvu,
brozím, že jí to strhnu jako mzdu.
Za boky chytá se ta Astarot
a kvičí: „Ježíš Marja, na Margot
jsi krátký!“ Třísku popadnu co zbraň,
abych ji třeba do frnáku bod
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan.*

*Pak řekne: „Mír“ a pustí notný smrad -
má život nadmutý jak ropuchu -
a tabat začne mne a muchlovat*

(přeložila Jarmila Loukotková)

*Že holku svou mám rád a při ní jsem,
je bláznovství, či chlípnost akorát?
Má hostinec, nic neschází mi v něm;
v turnaji s to jsem pro ni bojovat.
Jak přijde host, hned naleju mu rád:
pozvolna chci v něm vzbudit vilný pud.
Dám maso, chléb a sýr a sledů sud.
Když se dá vidět, řeknu: „Pán je milý.
Zas budem tu, až na vás přijde chuť,
v tom bordelu, co jsme se zařídili.“*

*Někdy se ovšem s Margot pěkně rvem,
když bez prachů si přijde se mnou spát;
to roztrh bych ji, zamet bych s ní zem;
tabám z ní šaty, když mi nedá plat,
a nábradou si je chci ponechat.
Dá ruce v bok a řve: „Jsi zrudá zrud!“
a nadává, at' zmizím odtamtud,
at' pojdu už. Já neznám se v tu chvíli
a klackem zmaluju jí každý úd
v tom bordelu, co jsme se zařídili.*

*Pak uřízne se, a jsme s pokojem;
jak z tlusté ropuchy z ní vyjde smrad.
V legraci zašimrá mě nad čelem*

10/ Petrarkismus a antipetrarkismus a také poezie bez Petrarkova vlivu. Antologie starších románských literatur

Sestavil J. Prokop za odborné spolupráce J. Radimské a J. Pelána. České Budějovice: Ústav romanistiky FF Jihočeské univerzity, 2014.
Dostupné z: <<http://www.ff.jcu.cz/antologie-starsich-romanskych-literatur>>.

*a rozkřikne se: „Ne tak pomalu!“
Opilí usnem spánkem ožralů.
Ráno, když břich ji vzbudí ze dřimot,
pozorně, aby nezamáčkla plod,
lehá si na mne. Jsem jak rozmačkán,
jak rajtuje si, vzteklá, čehý, hot,
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan.*

*Vše vystaráno! Nebojím se psot!
Jsme stejné ráže. Dvojice jsme slot.
Lebká a pasák. Špinavý jsme rod.
Lne rovný k rovné. Jako u těch vran.
Oh, table špína! Špína je nám vhod.
Nás život vypliv. Plijem na život
zde v hampejzu, kde rozbili jsme stan.*

*a řekne: „Pojď...“ a sáhne do varlat.
Pak chrápeme, dvě na mol zpitých klád.
A ráno, když jí z břicha hřmí jak z dud,
tu aby plod v ní nebyl zamáčknut,
si vleze na mě, zploští mě a šílí;
já bekám jen, jak jede, není stud
v tom bordelu, co jsme se zařídili.*

*Venku at' mráz, at' d'as, já v suchu jsem.
Jde pasák s děvkou jedním potahem.
Lepší je kdo? Je dobrý každý v svém,
Lne vrána k vráně — kašlem na břídičky.
Oč špíny víc, my víc si libujem,
Nám pláchla ctnost, my ctnosti, čert to vem,
v tom bordelu, co jsme se zařídili.*

B/

Imitace imitace. Antologie renesanční poezie. Petrarca, Bembo, Ronsard, Du Bellay, Desportes, Garcilaso a další, Praha, Protis, 2007. Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=pEzkER62-f0C&lpq=PP1&hl=cs&pg=PA12#v=onepage&q&f=false>>

PELÁN, Jiří, Rozbor díla: *Sonety Laurě (F. Petrarca)* [videozáznam úvahy]. Z cyklu Mluvící hlavy FF UK v Praze, 2014. Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=6BQDZbAySiE>>.

Rime diverse di molti eccellentiss. auttori nuouamente raccolte. Libro primo, in Vinetia, appresso Gabriel Giolito di Ferrarii, 1545 [online facsimile tisku]. Pavia, Università di Pavia [citováno 1. 6. 2014.] Dostupné z: <http://rasta.unipv.it/index.php?page=view_det_libro&idlibro=1>.

RONSARD, Pierre, *Les Amours, sv. I, Amours de Cassandre, Amours de Marie*, vydal Paul Laumonier, Paříž, A. Lemerre, 1924.